

SOCIEDAD

«Hizkuntza txikientzat egundoko babesgarria izan daiteke esperantoa»

«Betetako ametsa» da Aitor Arana egilearentzat eta euskal esperantistentzat euskara eta unibertsala izateko sortu zen hizkuntza elkarrekin lotu dituen hiztegia

NEREA AZURMENDI | DONOSTIA

18 enero 2016
17:10

Makina bat liburu argitaratutakoa da Aitor Arana (Legazpi, 1963) idazle, itzultzaile eta, zentzu zabalean, hizkuntzen inguruko ikertzailea. Narrazioak, nobelak, saiakerak eta beste hasi, amaitu eta argitaratzen zihoala, proiektu bat zeukan alboan, etengabe handitzen eta osatzen zihoana: euskara/esperanto esperanto/euskara hiztegia. Hogeita hamar urtez landu duen egitasmoa, 720 orrialde eta 22.000 sarrera dituen hiztegi mardula, aurkeztu berri du. Horri esker, euskara eta esperantoa hurbilago daude elkarrengandik. Eta, bide batez, ia isilpekoa den esperantoaren ahotsa entzun ahal izan da une batez han eta hemen.

Ikurriña, hiztegia, esperantoaren bandera eta, erdia, Aitor Arana. / ELI AIZPURI

- Ez dira oso maiz iristen esperantoaren inguruko notiziak. Orain dela ia mende eta erdi sortu zenetik mundua nola aldatu den kontuan izanda, zein egoeratan dago L. L. Zamenhof poloniarrek 'eraiki' zuen hizkuntza?

Iraupen egoeran dagoela esango nuke. Esperantoa ikasteko lehen gramatika orain dela 140 urte atera zen, eta argi dago oraindik ez duela bere helburua bete. Helburu hori da gizateria osoaren bigarren hizkuntza izatea. Izan dezala herri bakoitzak bere hizkuntza, ez dezala galdu, eta gero egon dadila gizakien arteko nazioarteko harremanetarako bigarren hizkuntza bat, inongo hizkuntzarik baztertu gabe. Xedea zen lan tresna praktikoa izatea, bakearekin lotuta dagoena, baina ez du lortu. Zergatik ez duen lortu aztertzeak luze joko luke, baina funtsean gizakia gizaki delako ez du gehiago egin aurrera. Beraz, iraupen egoeran dago, borondate oneko jendearen eskuetan, ideal jator horretan sinesten duen jendea baita esperantista.

Mesa consola extensible
Envío a domicilio

399€ 149€ LlévateLo

- Esperantoa sortu zenean, eliteak edo atzerriko herrialdeen menpe bizitzera behartutakoak izango ziren nagusiki bigarren edo hirugarren hizkuntza baten jabe. Gaur egun badirudi eleaniztasuna gehiago hedatu dela, ingelesaren inguruan batik bat. Jarraitzen du zentzua izaten esperantoaren jatorrizko helburuak?

Daukagun hizkuntza egoera daukagulako, euskaldunok abantaila handi bat dugu gertatzen ari dena ulertzeko. Hemengo egoerak oso ondo erakusten du, alegia, teorian eleaniztasuna oso ondo ikusita dagoela, baina gero praktikan bi eta hiru hizkuntza ikasi beharra rolo bat iruditzen zaiola jendeari. Jendeak nahi duena da batekin moldatu, nik hori ikusten dut Euskal Herrian. Lau eta bost hizkuntza ikasi ditugunok eta denak maite ditugunok oso gutxi gara. Euskara nagusi ez den herri handietan eta hirietan ikusten da, esaterako, jende gazteak ze jarrera duen euskararekiko. Eskolan behartzen dituzte ingelesa ikastera, euskara ikastera, eta haietako askok gaztelaniaz hitz egin nahi dute, eleaniztasuna ezarritako zerbait deserosoa izango balitz bezala ikusten dute. Borroka hori dago, jendeak eroso bizi nahi duelako. Beraz, nire ustez hori horrela izanik indar handia du esperantoaren ideiak: herri bakoitzak bere hizkuntza izan dezala, segi dezala bere kulturarekin, eta gero nazioarteko harremanetarako izan dezagun guztiok hizkuntza neutral bat, beste hizkuntzak baztertu eta ordezkatuko ez dituen.

- Esperantoa ez da, beraz, hizkuntza erasokor eta hedakorra.

Ez horixe, justu kontrakoa da. Historiak etengabe erakutsi du hizkuntza natural bat hedatu denean besteen kaltetan izan dela. Esperantoak aldiz ez du efektu hori, tresna neutral bat da, eta tresna hori behar-beharrezkoa dugu hizkuntzen inguruan ematen ari den kultur galera ikaragarria geldiarazteko, geldiarazten badugu.

- Ideologia bat badu, eta ezkatu beharrean aldarrikatu egiten du. Horretan ere bada diferentea esperantoa.

Esperantoaren ideologia berdintasunarena da. Ezin da konparatu, esate baterako, esperantoaren helburua ingelesarenarekin. XII. mendean hilzorian zegoen ingelesa, baseritarrek baino ez zuten hitz egiten. Lortu zuen aurrera egitea, eta gero heldu da heldu den tokira potentzia handiak dituelako atzetik. Arrazoi berberagatik garai batean gaztelania izan zen nazioarteko hizkuntza; gero frantsesa; orain ingelesa; gero, batek daki.

- Mundua nola dagoen ikusita, beraz, zure ustez esperantoa ez da anakronismo bat.

Ez, inondik ere ez. Inoiz baino beharrezkoagoa iruditzen zait gaur egun, bakearen eta elkarbizitzaren aldetik ere bai. Beste onura batzuk ere baditu ikasteko eta komunikatzeko orduan. Esperantoak hizkuntza naturalen abantailak hartu zituen, desabantailak baztertuta: salbuespenak, ilogikotasunak... Ikasterraza da. Dediakzio pixka batez, hiruzpalau hilabetean ikas daiteke, eta ez zaigu gertatuko hizkuntza naturalekin gertatzen zaiguna. Jendea hasten da, adibidez, euskara edo ingelesa ikasten, eta urteak pasatzen ditu horretan, sekula ondo ikasi gabe. Zenbat lagun ez ote dauzkate ingelesa ikasten hasi direnak lau edo bost aldiz. Gero, gainera, hitzuen gehienak nahiko txarrak gara ingelesez. Denbora hori esperantoari emango balio, jende gehienak ondo bereganatuko luke, benetan eraza delako, eta familia ez lukete berrogeita diru zabutuko seme-alabek ingelesa ikas dezaten.

- Lehen frantsesa, orain ingelesa, bihar auskalo... Alde horretatik, egonkortasuna ere eskaintzen du esperantoak.

Bai, alde horretatik ere bada interesgarria. Urrutira joan gabe, oraintsu izan dugu horren adibide bat. Espainian krisiaren urte zailenetan zabaldu zen gazte jendeak Alemaniara joan beharko zuela aurrera irten nahi bazuen eta, bizitza osoa ingelesa ikasten eman ondoren, asko eta asko hasi ziren alemana ikasten. Aurrera ingelesa ikasteko gastatu zuten dirutza familiek, eta gero alemanerako. Egoera negargarri horiek behin-behingo amaitzeko egin beharko litzatekeena da denoi eskolan esperantoa irakatsi, doan, eta konponduta izango genuke kanpora irtete hori.

- Hizkuntza handien ondoan jarri dugu orain arte esperantoa. Hizkuntza txikien ondoan jartzen badugu, zer?

Hitzaldietan eta hiztegiaren hitzaurrean esana daukat esperantoa izan daitekeela euskararentzat eta euskaren egoeran dauden hizkuntza txikientzat egundoko babesgarria. Pena handia ematen dit gure gobernuek, eta Eusko Jaurlaritzaz eta Nafarroako Gobernuaz ari naiz, hori ez ikustea.

- Zertan babes lezake esperantoak euskara?

Esperantoa bideratuko balitz, gero eta hitzun gehiago balitu, onura bikoitza ekarriko luke. Euskara izango litzateke gure arteko hizkuntza, eta frantsesdunek, espainoldunek eta ingelesdunek, gaizki ohituta dauden horiek, elebakar izatearekin nahikoa dutenek, ikasiko lukete zer den elebidun izatea, eta zer den besteekiko harremanak errespetuan oinarritzea. Ezin da ukatu gurea ez den hizkuntza bat ikasten dugunean, ingelesa esate baterako, maila oso altua ez badugu sekulako desabantailan gaudela. Jatorrizko hitzun batekin hitz egiten dugunean txisteen erdiak ere ez dizkiogu hartzen, hitz-jokoak ez dizkiogu ulertzen... Esperantoak berdinu egingo gintuzke, denak izango ginelako esperantodun berriak. Parekotasuna eta berdintasuna bermatuta geratuko liriteke, eta horrek babestu egingo litzateke hizkuntza txikiak.

- Abantailak horrenbesteokoa izanda, egin al du herrialderen batek serio esperantoaren aldeko apustua?

Ahaleginak egin dira. Batzuk iraganekoak dira, eta beste batzuk gaur egun ari dira gauzaten, baina zoritxarrez herriak ez dira elkartzten, eta ahalegin horiek bakartu antzean gelditzen dira. Katalanek, esaterako, 36ko gerraren aurretik erabaki zuten katalana izango zela hizkuntza nazionala, eta esperantoa nazioartekoa. Gero etorri zen Gerra Zibila, eta dena bertan behera geratu zen. Txinak ere egin zituen ahaleginak iragan mendeko bigarren erdialdean. Mugak zenbat herrialderekin zeuzkan ikusita, erabaki zuen esperantoa erabiliko zuela ingurukoekin komunikatzeko, baina oso solaskide gutxi aurkitu zituen eta hartu zuen erabakia izan zen txinera zabaltea. Gaur egun, Hungarian dago oso hedatuta esperantoa. Guk zergatik ikasi behar dugu ingelesa? Ingelesak hungariera ikasteko asmorik ba al dute ba? esaten dute hungariarrek. Eskoletan esperantoa irakastea gomendatzen dute, eta askotan irakatsi ere egiten da. Gertatzen dena da, Txinari gertatu zitzaion bezala, bakarrik gelditzen dela inguruan ez badu beste horrenbeste egiten duen herrialderik aurkitzen. Behin eta berriro errepikatzen dugu akats bera.

- Nazioarteko erakundeek ez al diote bultzaradik ematen?

Europar Parlamentuan badaude diputatu esperantistak, eta urtero gogoratzen dute Europar Batasuneko erakundeetan esperantoa erabiliko balitz dirutza izugarria aurreztuko litzatekeela eta beste gauza batzuetan erabili ahal izango zela itzulpenetan-eta gastatzen den diru hori guztia. Gertatzen dena da hori gogoratzen dutenean segituan azaltzen direla esaten dutenak baietz, gehiegi gastatzen dela, ez direla dokumentak horrenbeste hizkuntzataraz itzuli behar, nahikoa dela hiru hizkuntza ofizialekin.

- Baitz asmatu zein diren hori esaten dutenak... Deskuiduan ez dira Erresuma Batua, Frantzia eta Alemania izango, ezta?

Horiek dira, noski.

- Garai berrietara moldatzeko gaitasunari buruzko kontu bat. Zer moduz egokitu zaie esperantoa teknologia berriei?

Teknologia berriak bedeinkazio bat izan dira esperantoarentzat. 90eko hamarkadan ni nahiko ezkorra nintzen. Uste nuen esperantoa desagertzera zihoala, baina gero zorionez internet azaldu zen, eta hori izan zen bedeinkazio bat, egundoko berpizkundea ekarri zuena 1995etik aurrera. 2002an, esate baterako **Lernu!** esperantoa ikasteko ataria sortu zen. Milaka eta milaka gazte hasi ziren ikasten, eta hasi zen emaitza ikusten nazioarteko topaketetan. **Duolingo** hizkuntza ikasteko atariak ere eskaintzen du esperantoa ikasteko aukera, ingelesez abiatuta. Gaztea nintzenezan norbaitek herri txiki batean esperantoa ikasi nahi bazuen ez zegoen eskolarik, jende gehiena autodidakta zen, baina orain internetek hori ezabatu egin du.

- Horren komunitate sakabanatua izanik, zuen arteko harremanak ere asko erraztuko zituzten teknologia berriek.

Izugarri, bai. Ni gaztea nintzenezan esperantiston arteko harremanak gutunez egiten ziren, 'correspondanto' edo 'gutun laguna' oso inportantea izan da esperantoaren historian, baina gaur posta elektronikoa, sare sozialen eta bideo elkarrizketan bitartez askoz ere azkarragoa eta errazagoa da harremana, eta esperantistak topatzea ere bai.

- Euskal Herrian zer moduz gabilta esperantistaz?

Elkarterik ahulenetakoa dugu, txikienetakoa. Kataluniako elkarteak badu indarra, bretoiak ere oso esperanto zaleak dira, elkarte asko daukate. Aurrekari garrantzitsuak ditugun arren -esperantistak ziren alegia Ixaka Lopez Mendizabal tolosarra eta Toribio Etxeberria eibartarra-, gaur egun gutxi gara, baina saiatzen gara gutxienez urtaro bakoitzean behin biltzen.

- Eta komunitate txiki horri ekarri diozu hiztegi handia. Nolatan luzatu zaizu horrenbeste lana?

Uste nuen urte pare batean egingo nuela, gaixoa ni... Hasieran oinarritzkoa egin nuen, baina ez nintzen konformatu eta horrek eraman ninduen lana luzatzera eta luzatzera eta luzatzera...

- Hiztegi soila da?

Ez, hiztegi soil batek baino gehiago eskaintzen du. Lan lexikografikoa da, baina ahalegin handia egin dut esamoldeak, modismoak eta adibideak sartzeko, osagai horiek hiztegiak asko aberasten dituztelako. Garrantzitsuena da, dena den, azkenean euskal esperantistok badugula gure hiztegia. Aspalditik nahi genuen, eta lortu dugu guztion artean ametsa betetzea.

- Interesa duenak, non eskura dezake?

Badakit badaudela aleak Donostiako Hontza liburutegian eta Iruñeko Katakraken, eta eskatu ahala bidaltzen ditut egoitza Rotterdamen duen **UEA** esperantoaren nazioarteko erakunde nagusira. Haren **katalogoan** eskura daiteke hiztegia.

- Beste argitalpen interesgarri bat ere ba omen dator.

Bai, laster berrargitaratuko da 'Esperantoa ikasgai' metodoa. 1991ean argitaratu zen, eta agortuta zegoen.

- Berdin ikas daiteke esperantoa euskaratik abiatuta edo beste edozein hizkuntza abiapuntu hartuta?

Mundu osorako asmatu zen hizkuntza bat denez, egitura desberdinetara egokitzen da, euskararenera eta hizkuntza erromanikoenera ere bai. Egia da esperantoa hedatuta dagoen herrialde gehienek hizkuntza indoeuroparrak hitz egiten dituztenez esperantoan ere egitura indoeuroparra nagusitu dela, baina euskararen moldea edo japoniarrena ere erabil daitezke, eta ontzat ematen dira.

Este sitio web utiliza cookies propias y de terceros para optimizar tu navegación, adaptarse a tus preferencias y realizar labores analíticas. Al continuar navegando aceptas nuestra Política de Cookies. **ACEPTAR**

- Beraz, aldi berean da arau oso finkoak dituen hizkuntza, eta oso malgua.

Horrelako helburua daukan hizkuntza batentzat garrantzitsua da arau finkoak izatea, salbuespenik gabeak. Aditz bat ikasten duzunean, badakizu nola funtzionatzen duten gainerako guztiak. Denak berdin egiten direnez, ez duzu inoiz hanka sartzen, ez daukazu hizkuntza naturalekin daukagun tortura hori. Malgutasunari dagokionez, badago joera nagusi bat, indoeuroparra, eta gehienak saiatzen dira joera nagusiari jarraitzen, baina ez da bakarria. Aditza bukaeran edo galdegaiaren ondoren ipini daiteke, euskaraz bezala. Hori egiten baduzu, beste esperantistek ikusiko dute joera jakin baterakoa zarela, baina onartuta dago, ez dizute esango gaizki dagoenik.

simyo® La Telefonía Móvil

En simyo no vendemos motos. SIN permanencias ni líos. Paga lo justo.
www.simyo.es

Nissan Qashqai

Desde 16.900€*. Con 3 años de mantenimiento, garantía, asistencia y Plan PIVE
www.nissan-ofertas.es

Vinos al mejor precio

Descubre las ventas privadas de BODEBOCA. 10€ de dto en tu primer pedido.
www.bodeboca.com

¿Pagas más de 5€ de móvil?

30MIN y 500MB por solo 5€/mes.

Habla, navega y paga lo justo. Es la caña

www.simyo.es

Nissan Qashqai

Desde 16.900€*. Con 3 años de mantenimiento, garantía, asistencia y Plan PIVE

www.nissan-ofertas.es

DIARIOVASCO.COM Sociedad Vascongada de Publicaciones, S.A.

Registro Mercantil de Gipuzkoa, Libro de Sociedades 49, Folio nº 2.900, Inscripción 1ª C.I.F.: A-20004073 Domicilio social en Camino de Portuetxe, 2 San Sebastián 20018. Correo electrónico de contacto contactanos@diariovasco.com

Copyright © Sociedad Vascongada de Publicaciones, S.A. Incluye contenidos de la empresa citada, del medio El Diario Vasco (Sociedad Vascongada de Publicaciones, S.A.), y, en su caso, de otras empresas del grupo de la empresa o de terceros.

EN CUALQUIER CASO TODOS LOS DERECHOS RESERVADOS:

Queda prohibida la reproducción, distribución, puesta a disposición, comunicación pública y utilización total o parcial, de los contenidos de este web, en cualquier forma o modalidad, sin previa, expresa y escrita autorización, incluyendo, en particular, su mera reproducción y/o puesta a disposición como resúmenes, reseñas o revistas de prensa con fines comerciales o directa o indirectamente lucrativos, a la que se manifiesta oposición expresa.